

ئەدولف ھیتلەر

ئامادە کرن
نجلاء محمود

ئەدولف ھېتلەر

ئامادەكرن

نجلء محمود

2022

دهستپيک

دماوئ شهرئ ئيکئ جيهانئ ئه وروپا بشپوه کئ گشتئ و
ئهلانئا ب تايبه تي باردووخيئ وان هاتنه گهورين.

سالا 1919 کونگرئ ئاشتيئ ل فيرساي هاته دورستکرن ئه ف
کونگره ماوه کئ کاتي بوو چونکئ به نديئ قئ کونگرهئ نه د
داپهروه ربوون لسهر وهلاتيئ شکهستي د شهرئ ئيکئ
جيهانئ دا، نهرينيئ قئ پهيمانئ و باردووخيئ ئابوري، و
قهيرانيئ ئابوري ل سالا 1929 بوئه گهرئ نه مانا ئاشتيئ و
ئه ف چهنده بو ئه گهرئ ده رکهفتنا که سين دکتاتور ل
گه له ک وهلاتا ئه لمانئا ژئ ئيک ژوان وهلاتايه و سيسته مئ
نازي ده رکهفت ژبو نه هيلانا ئاريشا و تیکچوونا و نهرينيئ
به نديئ پهيمان فيرساي و قهيرانا ئابوري .

و ماوئ نابهرا 1933-1939 ل ئه مانيا برامانه كا دي دشين
بيژن هه ر ژ هاتنا هيتله ري بو سه ر دهسته لاتي بو ئه مانيا
به رپه ره كي نوي بوو

به شی ئیکۆ

تهوهړی ئیکۆ : ژيانا هیتلهری و مهزن بونا وی

تهدولف هیتلهر دایک بویه ل ئیقارا روژا شه مبی ل
20 نیسانا سالا 1889 ل ژوره کا بئ سه روبه ر ل گوندی برنو ل
مسیای لسه رویاری ئان، لسه ر سنوری نه مسا ئه لمانیا
زاروکی سیی یی دهیکا خو بوو ، دهیکاوی پینج زاروک
هه بوون ، بابی وی ل گومرکی کاردکر ، بابی وی که سه کی دل
رهق و زوردار بوو، هتلهر گه له ک هاته ئیشاندن ژلایئ بابی
خوڤه، رهنگه هتلهری ئه و هه می رهقاتی و زورداریا هه ی
ژبابی خو وهرگرتبیت، د پهرتوکا خودا ئه و بنافی خه باتا من،
گوت من رهقاتی ژ بابی خو وهرگرته

پشتی بابی وی خانه نشین بوی خیزانا وی چونه باژیری
لینز ل نه مسا، هتلهر ل ویړی چوو قوتابخانی بابی وی دقیا

فیڙی خواندنئ بیت و یئ زیرهک بیت و بیته کارمه ند د
حکومه تی دا، هتله ری راستی بو بابئ خو گوت من دفیت
ببمه وینه کیش، بابئ وی دژی قئ چه ند راوه ستا

هتله ر زاروکه کن بزحمت بوو، گه له ک هه ژ خو دکر و
هه زدکر بیته سه رکیشئ هه فالیت خو ل قوتابخانا گوندی، و
کونترولی بکه ت سه ر یاریا و چالاکیا زیده باری هندئ
شارازایه کا مه زن هه بوو هه ش شه را دکر ئیراده کا بهیژ هه بوو
پاشی قوتابخانا ناوه ندی ل لینز خوانده به لئ ته مام نه کر
پشتی مرنا بابئ خو ، داکو ده یکا خو بخودا بکه ت چونکی
گه له ک هه ژئ دکه ت

هیته لری پیگول کرن سالا 1905 بجیته ئه کادمی هونه ری
و وینه کیشانی ل فیه نا به لئ ره تکرن ژبه رکو ئاستئ وی یئ
لاواز بوو، ل سالا 1908 ده یکا وی مر پشتی نه خوشیا دوم
دریژ پاشی ژیانه کا نه خوش و بزحمت بره سه ری کارین

خراب دکرن هه تال جهی دهر به دهرا دژیا ، پاشی پیکول کرن
هونه ری بیناسازیی بخوینیت به لی نه شیا ل په یمانگه ها
تایهت بقی هونه ری بخوینیت ، ژبه رکو باوه رناما ناوه ندیی
نه بوو

هیته لری ب ده مز میرا مال په رتوکخانا سه راری هندیی کو
نه یی گری دای بو ب خواندنی قه ، هیته لری یی چالاک بو د
ره خنا دا و بوچونیت خو دان لسه ر جیهانیی یی داغبار بو ب
فهیله سوف نتشه هه روه سا گه له ک په رتوک خواندن
ده رباره ی وی چه ندیی کو مرو فین کیم نه دنام و مه زن و لاواز
کوشتنا وان تشته کی ته رینی یه ژبه رکو نه و بارگرانی نه

نافه را سالین 1912-1913 نه دولف هیته لری چوو میونخ داکو
خو ناماده بکه ت سالا پشتی هنگی بچیه سه ربازیی ل
ده ستییکا شه ری جیهانیی ئیک کی به لی ری زکرنا وی نه یا هه ژی
بوو ژبه ر زه عیفا وی . ده م شیری جیهانی به رفره هبوو

هيٽلهري لجهه کي ٻلنٽر بخو گه را . پاشي خو په خشي کر بو
خزمه تا له شکهري ٽهلماني ٽيکسه ر خو گه هاند فرقا 16 وهک
سه ربازي مراسل د قيادا بلندا کارکر و زيره ک خو ديارکر و
پشکداري د 48 شه رادا کر و دوو جار ا ب توندي بريندار بوو
و پاشي ٽه دولف هاته ته کریم کرن ب شه رکه ره کي
زيره ک.

هه يفا دوازده ل سالا 1914 ويساما خاچ هه لکرا دوويي
ٽاسني بده ست خوځه ٽينا ل سالا 1918 يا ٽيکي بده ست
خوځه ٽينا و ما د ستويي دا هه تا دوماه يک ساتين ٽيانا خو
و نه راوه ستا هه تا بويه عه ريف، پشتي دوماه يکا شه ري ٽيکي
جيهاني به ردوام بوو خزمه تا سه ربازي دنافا له شکهري ٽهلماني
دا وهک ٽه فسه ري بهر پرس و کاري وي ٽه و بوو
مه عنه وياتين له شکهري بلنډ دکرن و کارکر د کاري سياسي دا

ل هه یقا 10 سالا 1919 تیکه له بوون دگهل پارتا ئەلمانی پارتا نشتیمانی ئشتیراکی ، ئەف پارتە ل دەستپیک پارتەکا بچیک بوو پیک دەت ژ شەش ئەنداما دگهل ادولفی هەفت ئەندام بوون و سەنتەری پارتی باژیری میونخ ل ئەلمانی بوو، و هەرزیکا سالا 1920 هتلهر بو سەرۆکی ئیک یی پارتی، و شارازایاخو دیواری گوتار گوتنی دا ئاشکەراکر کو وی وهسا دیار کر کو دشیت کارتیکرنی ل جه ماوه ریکهت و ههستین وان بلقینیت ،ههتا نافکرن ب گوتاریژی مگناتیسی .

ادولفی هتلهری نافهک بو پارتا خو دانا ئەوژی پارتا نشتیمانی ئشتیراکی برامانه کا دی نازی ودوریشمی وی خاچه کا خواره دناقا بازنه کا سپی دا و ده وروبهرین وی سورن و قی پارتی روژنامهک هه بوو و بوچونیت خو تیدا به لاف دکرن ، و دگوتنی روژنامامللهت ههروهسا رابو ب پیکینانا ملیشاتین قه میسا ژبو ته ئمینکرنا جفاکی.

رابو ل 8هه یفا یازده سال 1923 رابوون بدرستکرنا
کوده تایه کا له شکه ری ل باژیړی میونخ دژی حکومتی، به لی
هه رزیکا ئه قی کوده تایي شکه ستن ئینا و هتله ر ره فی به لی
هاته گرتن و پینج سال هاته حکم کرن ب تاوانا خیانه تی
به لی بنتی نه هه یفا ما د زیندانی دا ، د قی ماوه ی دا شیا
به شی ئیکي ژ په رتوکا خو یا ب ناقی خه بات بنفیسیت.

پاشی هاته ئازاد کرن دنافبه را سالیٔ (1924-1925)
ل قی ده می دا دوباره هتله ر رابو ب ریځخستنا پارتا نازی و
ئیگرتنا وی مه رهم ژهندي دا بگه هیته ده سته ه لاتا بریکا
شه رعی، رابون بدروستکرنا هه ژماره کا به شین قی حزبی ل
هه می ئه لمانیا و قهیرانا ئابوری بخو ب ده رفه ت دیت ئه وا ل
سالا 1931 و هه لېژارتن کرن دژی هندنبرغ ، ل سالا 1944
هنده کا پیکول کرن هیته لری بکوژن به لی مه نده هوشی
رزگاربوو ل سالا 1945 هتله ری بریارد ا هه می تشین ئه لمانیا

ژناف ببهت بیژن ل سالا 30 نیسانن سالا 1945 هتلهری خو
انتحار کر و ایفا هه فژینا وی ژی ژههر فه خار و وهسیهت
کربوون کوهه ردوو جه سه دین وانا پشتی مرنن بسوژن

تهوهري دووي: هيٽلر ژيانا وي يا سياسي و چهوانيا
گه هشتنا وي بو دهسته لاتي

ته دولف هيٽلر هه مي باردووخ بخو ب دهرفهت ديتن ،
گوتهنک يا هه ي ديټزن قهيران د گرنگن بو وان يين
بدهرفهت بينن هيٽلري و نازيا مفا ژ فان پيشکهفتيت
سياسي ديتن.

دفي ده مي دا پارت بهيز که تن ژوانا شيوعيين اشتراکي و
نازي ب سهروکايه تيا هتلهري نه تهوي ئشتيراکی دنافه را سالا
1929-1930 جبهه کي گرنگ هه بو د ژيانا سياسي ئەلمانيا دا
ل سالا 1930 حزبا نشيومانئ ئشتيراک 6مليون دهنگ ئينان
107-109 کورسيکا بدهست خو فه ئينان پشتي في چهندي
پينج جارا هه لبرارتيت سهروکاتي ل ئەلمانيا کرن دهستيکا
سالا 1932 ل قوناغا ئيکي ژ هه لبرارتيت سهروکاتي ل ئادارا
سالا 1932 هتلهري خو به ربزيړ کر دژي هندنبرغ

پاشی بدوماهیگ هاتنا ماوئ سهروکاتیئ به لئ دیسا
هندنبرغ هاته سهر دهسته لاتا پشتی 18مليون دهنگ
دهستخوفه ئینان به رامبه ر هتله ری 12 مليون و شیوعیا
5مليون دهنگ دهست خو قه ئینان هتله ری کار کر داکو
عناسرین نشتمانی دهست وقه بینیت زه لامیت کاری و
له شکه ری دگه ل هندئ دا حکومتی پیگول کرن مفایئ ژ
خوساره تیا هتله ری وه رگریت د هه لبرارتنا دا و دهست به سر
قه ومیا ئشتیراکی دا بگریت بریکا فریکرنا مه رسومی حکومتی
داکو دهست به سر ریگحراوین سهربازی دا بگرن و ده عوا
دادگه هی دژئ پارتا نازی بلند کر به رامبه ر دادگه ها
امراطوری، به لئ سه روک هندنبرغ باوه ریا خو ب برونغ
فه گیشا و داخوازا خو فه کیشان ژ کاری دا، دهسته لاتئ
بهیلیت

ل 30 گولان 1932 هندبرغی گازی کره فون بلبن داکو
ویزاره کئی نوی درست بکهت ل 1ته موزی ساللا 1932 فون
ژی مسته شاری نوی نینه راتیا بهر ژه وه ندیین مه زیت
پیشه سازقانا ری کخه ری پارتا نشتیمانیا ئه لمانیا بی کو مراعا
بهر ژه وه ندیین نشتیمانی ئشتیراکی ئه وین ل هه لبرژاتیت
ته موزا ساللا 1932 سی میلیون دهنگ دهست خوفه ئینان
230 کورسیک و دفان باردوخادا شه عبیه تا هتله ری نرم بی و
خویشاندان درست بوون داکو وه زعی بسه رو بهر بیخن
فون باین گازی هتله ری کر و پشنیاره ک کر بدروست کرنا
حکومه تا ئشتراکی ل 2 ئغوستسی ساللا 1932 و ناسنافی
مسته شار دا هتله ری ، به لی هتله ری ئه ف چهنده ره فز کر
گوت من دفیت ئیکه م بم دهسته لاتی دا و تاوانبار کر ب
ره جعی فون باین دوباره هه لبرژاتن کرن و نازیا بتنی
هنده ک کورسی ژ دهست دان ژ بهر فی چه ندی فون باین

ناچار بوو ئستقالی بدهت ل 27 هه‌یفا 11 سالا 1932
هندنبرغ گازی کره فون شلیخر و ل 15 هه‌یفا دوو‌ازدی
به‌نامی خو راگه‌هاند یی پربو ژ سوز و چاکسازیی جفاکی
وهک فیلبازیه‌کی بوو به‌رامبه‌ر نازیا به‌لی پارتا نشتیمانیا
ئه‌لمانی رازی نه‌بوون لسه‌ر قی چه‌ندی ژبه‌هندی فون بابن
خو نیژیکی هتله‌ر کری پاشی چافیکه‌فتن دگه‌ل هتله‌ری کر
ل کولونیا ل کانونا ئیککی سالا 1933 اتفاق کرن دژی فون
شلخری راوه‌ستن پشته‌ی ماوه‌کی فون شلخری استقاله‌دا
ژبه‌رکو ترسیا کوده‌تا دژی وی بهینه‌کرن ، پاشی هندبرغ
ته‌فوزات دگه‌ل هتله‌ری کرن چونکی پیته‌ی ب پشته‌فانیا وی
بو 30 کانونا دووی سالا 1933 هندنبرغی گازی هتله‌ری کر
و پوستی مستشاری دایی پشته‌ی پارتا وی گه‌له‌ک ده‌نگ
ئیناین و پارتا نازی بتنی دوو بوچونیت معارزا و پشته‌فانا
دیاربوون

و نازی بهردووام بوون بو وهرگرتنا دهستهلاتی ب
شیوازیډ دهستوری .

هتلهری کار کر ژبو ژنافرنا نازادیا روزنامه قانی و
پشتگوهافیټنا کارمه‌ندیډ مهیل بو جه‌ماوهری و هوشداری دا
دووباره هه‌لبژارته‌کا دی بکه‌ن هه‌وا هه‌لبژارتنی ل 26-27
شوباتی بوو و نازی رابون ب سوتنا ئافاهیډ ریخشتاج ئه‌ف
چه‌نده ژی نیژیکی پینج روژا به‌ری هه‌لبژارتنیټ په‌رله‌مانی
بوون ، دراستی دا ئه‌ف رویدانه یا مه‌ره‌م پیگیری بوو داکو
ئشتیراکیډ شیوعه‌تیډ نه‌هیلیت ، هه‌روه‌سا رابون ب
ژکارئیخستنا روزنامه‌قانی ژبه‌ر بویه‌را سوتنا ریخشتاج

پاشی هه‌لبژارته‌کا دی هاته‌ کرن ل 5 ئادارا سالا 1933، به‌لی
نازیاسه‌رکه‌فتنا هه‌میشه‌ی بده‌ستخوڤه‌ نه‌ئینا وانا نیژیکی
41% ده‌نگ بده‌ست خوڤه‌ ئینان ژبه‌ره‌ندی پیټفی بوون
په‌یمانئ دگه‌ل ملله‌تی ئه‌لمانیا بکه‌ت، ده‌می ئیمزا کر

ريخشتاچ نوى ل 23 ئادارى هتلهرى داخوازا دهستهه لاتا
بهرفرهه كر بهلى هاوالاتيا ره تکر بهلى هتلهر ئه و بيدهنگ
كرن پاشى مهندههوش بوو ب ب معارزا راست وچه پا بهلى
هتلهر بهرامبه ر وان راوهستا ل 30 حزيان سالا 1934 ، و
پاشى هتلهر ره گه هاند كو پارتا نازى پارتا ياساى يا ئيكانه يه
ل هه مى ئه لمانيا و نازيا دهست بسهر هه مى ويزاره تا دا گرت
پشتى هندنبرغ بويه 88 سال مر ده مى دهنگ و باسى مرنا
وى هاتى به لافكرن، مه رسومه ك هاته راگه هاندن كو كارى
مسته شارى و سه روکى رايخ دى دهستى كه سه كى دابيت
ئه وژى ادولف هتلهر كو وه سيه كا دره و عه رزكر گوتبوو كو
هندنبرغ وه سيه ت كره دهستهه لات بو هتلهرى بت و ئه ف
چه نده ب ريفراندوما ملله تى كر ل 19 اب ل سالا 1934
38 مليون دهنگ ب بهلى ئينان و 4 مليون نه خير ئينان ،
ادولف سه ركه فت ب پتريا دهنگا بقى رهنگى هتلهرى

مساری سیاسی گرت هه تا گه هشت دهسته لاتی سهراری
ئاستی وی یی خواندنن یی مته وازع بوو و شیا وهل هه میا
بکته لژیڕ فه رمانن و وه لائا وی بن.

به‌شئ دوویئ

پارتا نازی

پیناسه‌ک بو په‌یفا نازی

مه‌ره‌م ژ په‌یفا نازی پارتا نشتی‌مانیا ئشتراکی قئ پارتئ
حوکم ل ئه‌لمانیا کر ژ 1945-1939 مه‌ره‌م ژئ که‌سه‌ک هئیزو
ده‌سته‌ه‌لاته‌کا ره‌ق بکاربینیت به‌رامبه‌ر که‌سه‌ک یان
لایه‌نه‌کئ نه ژ ره‌گه‌زی نازی

بنه‌مایین پارتا نازی

د بیرو باوهر و بنه‌مایین پارتا نازی ره‌گه‌زی ئه‌لمان و
ئاری راقیت‌ترین ره‌گه‌زن، و دوژمنئ جو‌هیا بوو هتله‌ری وه‌سا
دیارکر کو جو‌هی مه‌ترسینه‌لسه‌ر وه‌لاتی ئه‌گه‌ر مروف
ریکئ بده‌ته وان دئ ده‌ست بسه‌ر مه‌دا گرن، هه‌تا قئ
چه‌ندی نه‌که‌ن پیئتفیه‌ده‌ستوره‌ک هه‌بیت دیف بچن

باوه‌ری ب بیردوزا نه‌ژادی ئه‌وا ملله‌تا دابه‌ش دکهن
 لسه‌ر نه‌ژادا هه‌بوو، و نه‌ژادی ئاری ل بلنترین پله‌ بوو ، و
 هتله‌ری دیت کو ئاری ژ راقترین نه‌ژادا بوون ، و جوهری
 دیتن چنه‌ هه‌روه‌سا پشت به‌ستن لسه‌ر بنه‌مایئ مه‌زنکرنا
 سه‌رکردا دکر و و پشت به‌ستنا سه‌رکرده‌ی کو نینه‌ره‌که‌ بو
 هه‌می ملله‌تی، و تاکه‌ که‌س خزمه‌تکاره‌ بو ده‌وله‌تی ، و
 پی‌تقیه‌ ئه‌و گه‌له‌ک کار بکه‌ت، هین دشین بیژن به‌رژه‌وه‌ندیا
 نازیا پیش یا که‌سا که‌تبوو، و سه‌رکرده‌ نونینه‌ری ده‌وله‌تی یه
 ، و هه‌می سه‌لاحیات ده‌ستی وی دانه‌ و کونترول لسه‌ر
 هه‌می هه‌نه‌ دفت ل ژیر فه‌رمانا وی بن ، خه‌باتئ بکه‌ن

زی‌ده‌باری هندئ خو نه‌ گریدن ب ئاینه‌کئ وه‌ک عنسه‌ره‌ک ژ
 عنسرین ده‌وله‌تی، و پی‌تقیه‌ دیری و زه‌لامئ ئاینی چ
 ده‌سته‌ه‌لات نه‌بیت زی‌ده‌باری قئ چه‌ندی هه‌یمه‌نا ده‌وله‌تی
 گریدا ب کارین مه‌زن بین بازرگانی ، گه‌له‌ک گرنگی دا ب

ټابوریځ، هه‌تا بگونجیت دگه‌ل پارتا نازی ژبه‌رهندي هه‌می
چاډیځی و ټیگرټیت بازرگانی ل‌سالا 1933 نه‌هیلا ن‌شینا
وی کارځی ټه‌لمانی دانا .

ټارمانجیت پارتا نازی

بیرو باوه‌ریټ نازی دا هاتبوو پیټشیه عرقی جیرماني
کونټرولټی لسه‌ر هه‌می جیهانی بکه‌ت ، و مفا ژ هزرا جگرافی
سیاسی پروژټا‌فا وه‌رگرت ، نازی دیت ټه‌لمانی مله‌تی بزاقایه ،
مافی وی یه ټه‌و بیوار هه‌بیت بگونجیت دگه‌ل هی‌زا وی ، و
گه‌له‌ک به‌رفه‌ه‌تره ژ وی چه‌ندا په‌یمانا فرسای دیارکری
ټه‌لمانی هه‌می پی‌کولیت خو مه‌زاخن دا ژ په‌یمانا فی‌رسای
خلاص بیت هتله‌ری ټه‌لمانی ټینا به‌ری هه‌میا ، وه‌ل ټه‌لمانی
کر کو مافی ره‌ها هه‌یه ، و نازی ټه‌لمانی هشیارکرن و گوت
وه ټاگه‌ه ژ مه‌ترسیټ هه‌بیت، نازی پی‌کول کرن هه‌می
مستعمریت ټه‌لمانی بزفرینیت و پی‌کول کرن ده‌قه‌ریټ خو

به رفرهه بکته و ههتا وه بکته پیتقیه داخوایین ئاکنجیا
پر بکته ههروهسا پیکول کرن ، ئەلمانیا بکتهت ئیک

ههروهسا پیکول کرن ژ جوهیان خلاس بین ئەو
جوهیین خیانهت ل وی وهلاتی کرین یین تیدا دژین
ههروهسا پیکول کرن رزگار بین ژ شوיעیا خو شیوعی هیلا
سور بوون و نازیا وهسا هزر دکر دی شیوعی رابن ب
شوره شهکی بهلی وهسا نه بوو نازیا ،رابون ب سوتنا
رایختاش و شیوعی پی تاونبارکرن

و ئارمانجا نازی دهست بسهر دهستههلاتی دا بگریت،
زیدهباری فی چهندی پیکول کرن لهشکه ری دورست کهت و
ب چهک بیخیت .

ټه گهر و فاکته ریڼ سه رکه فتنه نازیا

کارتیکرنا قهیرانا ئابوری .ههروه سا ل سال 1923 هیتله ری
پیڅول کرن ده ست بسه ر ده سته لاتئ دا بگریت ل باژیری
میونخ، به لئ شکه ستن ئینا و هاته زیندان کرن ،ده مئ ژ
زیندانئ ده رکه فتی رابو بدروستکرنا پارته کئ و باردووخیڼ
وهلاتئ بده رفه ت دیتن ، ههروه سا بی کاری ژئ بده رفه ت
دیت ژبه ر فان باردووخوا گه له ک چونه دناف ریژین قئ پارتئ
دا

ههروه سا نه بونا ئارامیا ده رونی ژئ ئیک ژوان فاکته را بویه
ټه گهرئ سه رکه فتنه پارتا نازی و گه هشتن وئ بو
ده سته لاتئ، و هتله ری تیکچونا سیاست یا ئه لمانی پشتی
شکه ستنه وان د شهرئ ئیکئ یئ جیهانی دا ب ده رفه ت
دیت پشتی ئه لمانی هاتیه سزاداند په یمانا فیڅسای دا ، کو
ریڅگری ل ئه لمانی گرت چه کی بو هیڅشئ دورست بکه ت و

هه می چهک ژۆ وهرگرت ، و ناچار کر قه ره بویا شهری بدهت
لسه ربنیاتی وی چه ند کو ئه و بهرپرسه ژ شهری و ویران
کرنی

ژلایه کئی قه وه مانیا پیتهقی ب حکومه ته کا بهیژن ، و پیتهقینه
په یمانه کا ناشتیی بگریدهن ، و په یمانا فیرسای د دیتنا ئه مانیا
دا بهرپرسه ژ هه ر تشته کئی و بهیژکرنا ئابوری ئه مانیا
ژلایه کئی دی قه ، دوباره ئه مانیا به ره ف ریکا سه رکه فتنی قه
بهت ، و سوز داوان کو هه می مه رجین په یمانی ره تکهت ،
هتله ر که سه کئی خودان که سایه تی بوو ، گه له ک گوتار باش
دگوتن ب گوتار گوتنا خو خه لک کر نه پشته فان ، و هه میا
دیت کو نازیا ئه و هیزه یا هه ی و دشین پشت به ستنی
بکه نه سه ر ، زیده باری قئی هه میی بوچونا هه میا د
دیمکراتیه تی دا کو قئی پارتی تشته ک یی هه ی بشیت دژی
شیوعه تی براوه ستیت ب قئی چه ند ترس بو شیوعیا ل

ئەلمانیا پەيدا بو نەخاسما پشتی بیکاری پەيدا بو و ئابور
تیک چووی و باوهری ب مارکسیهتی ئیناین ، وهلاتین روژ
ئاقا یین برجوازی و سهرماداری ترسیان ژ زیدهبونا نفوزا
شیوعی

ههروهسا نه جیگربوونا باری سیاسی ، تیکچوونا جفاکی ب
هزار مروقا کار دقیت ، ههروهسا خوارن نیژیکی چار ملیون
گەنجا یین گەهشتینه تەمەنی هەلبژارتنا و بەژداری
هەلبژارتنا بوون ب مەرەما هندی ژيانا وان گرینیتی بکەن
ئەف چەندە بو ئەگەر کەشەکی گونجای بی بوو سەرکەفتنا
بزاڤا نازیا، و دی ئەف بزاقە ئەلمانیا وهکی بهری زفرینیت ، و
دی دەست بسەر گەندەلیی دا گریت ، و دی ژیانەکا خوش
بو هەر ئەلمانیهکی دا بین کەت ههروهسا نه جیگربوونا
سیاسهتی بو ئەگەری ئیدی خەلکی باوهری ب سیستهمی
پەرلهمانی نهبیت ، و پیکول دکرن حکومهتەکا بهیز ههبیت ،

ژبه رهندي به ره ف پارتا کړي کار ئش تيرا کا وه ته ني چوون ئه وا
هتله ر سه روکي وي

به شئی سیی

سیاسه تا هتله ری

سیاسا نافخوی

1- بیواریی ئابوری و جفاکی و ئاینی هیئتله ر رابوو ب ریځخستنه کا ته مام ژبو وه لاته کئی ئابوری و بیرتیژ لسه ر کار و بارین ئابوری و هزر دهنديی دا کر ژيانه کا خوش بو چينا کارکه را دابین بکه ت داکو بگونجن دگهل جفاکی ههروه سا رابوو ب گه له ک کارین مه زن .

2- هه ر ژ سالا 1933- 1939 رابو ب دروستکرنا ریځا و ئافاهیا ئه فه بو ئه گه ر ریژا بیکاریی کیم بیت و هیئتله ری پیځول کرن بریځا بنه مایین نازی هه می چاکسازیین ئابوری بکه و گرنگی دا ب ملکداریا تاکه

کهسی و رابوب دورستکرنا پروژین تایبہت ریژل
ملکیا تایبہت گرت و پشتہ قانیا چالاکیین تاکہ کہسی
و سہرمداری کر ، وکار کر لسہر ئیگرنا سیاسی و
ٹابوری ژبو دہولہتئ و کونترولا دہولہتئ لسہر
بہرہم کریکارا و مافین وان دانئ ہتلہری دوبارہ
پیکولا بہیزکرنا ٹابوری ٹہمانیا و رزگارکرنا وان ژ
سہدما قہرہبویا ژلایہکئ قہ و سہدما قہیرانا ٹابوری
جیہانی ژلایہکئ دی قہ .

3- دوبارہ بہیزکرنا ہیژا لہشکہری وہک چہکئ ٹاسمانی
و استولین ٹافی و و قہبارئ غہواسا و
بدہستفہئینانا چہکئ ٹوتونومی و ہہرہوسا رابوون
ب زیدہکرنا سہربازا دہست بسہر داگرنا ہہمی
ٹامیرین دہولہتئ دا نہخاسما یین حہساس

4- بئ به هرکړنا پارتا ژ چالاکیا ژبلی پارتا نازی ، و
همی پیکولیت هتلهری دورستکړنا وهلاته کئ کو
ئیک پارت بریقه بهت و دقیا وهکی ئیتالیا بکهت
ئیک پارت و ئیک کهس و ئیک ئالا دهوله تئ بریقه
بهت

5- کارکرن ژبو ته سفیه کړنا هه ژکیا پارتا نازی ، نه خاسما
پارتا شیوعی و هتلهر رابو ئاگر بهردا سه نتهر
به رله مانئ ئه لمانی ل شوباتا سالا 1933 ، و هتلهری
شیوعی گونه هبارکرن ب قئ چه ندئ .

6- نازیا دهست بسه ریکخراوین گه نجاو ئافره تا
وخودان پیشین جودا دا گرت و دهست بسه ر جهین
راگه هاندنئ دا گرت و هیلان لیدف بهرژه وه ندیین
وان کار بکهن و خزمه تا وان بکهن
بسهروکا تیا جوزیف غوبلزم وه زیرئ راگه هاندنا هتلهر

رابو بریځخستنا په یوه نډیښ خو دگهل ریځخستین
له شکه ری ئه لمانیا و ریځخستینت نیمچه له شکه ری
وهک پارتا نازی هه تا بو روی بو درافه کئ

7- دورستکرنا ئامیره کئ باش و ریځخستی یئ
ئستخباراتا کو الغستابو نه خاسما پشتی هیڅ
هتلی ئه ف ئامیره بریځه بری ل وی ده می
سه رکیشی عه سبابا هیزا عاسفا ئه لمانیا و بقی رهنگی
هتله ری ده ست بسه ر دوو مه ترسیتین ئامیرا داگرت
ئه و ژی هیزا عاسفا ئه لمانیا و الغستابو .

8- فه کرنا زانکویین سه ربازی بو نازیا بتنی ، و بقی
رهنگی ئه فئ ژ زانکویین سه ربازی و فرینئ ده رچن
بتنی نازی نه .

9- ده‌ریخستنا چهند کریکارا ژبه‌ر نه‌باشیا باردووخیڼ
ئابوری ئه‌و باردووخیڼ دورست بوین ژ ئه‌گه‌ری
قه‌یرانا ئابوری بقی ره‌نگی هه‌ژمارا بی کارا زی‌ده‌بوو

هنده‌ک خالیڼدی ژ سیاستا وی

1- پشت راستکرنا ره‌ و ریشال و رولی وی د جیهانی
دا ، و پشت راستکرن لسه‌ر ره‌گه‌زی جیرمانی و پله
بلندیا وی .

2- پشت راستکرن لسه‌ر ره‌تکرنا په‌یمانا فی‌رسای و
سانجرمان و ئه‌فه‌ بو ئه‌گه‌ر ئه‌لمان پتر به‌ینه‌ گری‌دان
ب نازیا ، ژبه‌رکو نازی ده‌ینه‌ نیاسین کو وی
ئه‌لمانیا رزگار کره‌ ژوان هه‌می شکه‌ستنی‌ت روبه‌رو
بی.

3- په‌یمانا ده‌ریای یا بریطانیا و ئه‌لمانیا سالا 1935 کو
ماف دا ئه‌لمانیا کو وی هی‌زا ده‌ریای هه‌بیت ری‌زا وی

35% ژ استولیت بریتانیا وئەف چەندە ژى مخالفا
بەندین پهیماناقیرسای دکەت

4- ئەلمانیا دەقەرا راین داگیر دکەت ل سالا 1936 و
ئەف چەندە ژى یا مەترسیە بو پهیماناقیرسای .

5- دوبارە ریکخستنا چەکی ئاسمانی ئەلمانیا و ئەف
چەندە نەدگەل بەندین پهیماناقیرسای نە .

6- ل سالا 1936 ل سالا 1936 وەزیری هیلین ئەسمانی
بین نازیا جیرمانی راگەھاند کوئەلمانیا چەکەکی
ئەسمانی ل باش هەیه و دیژن کو هەژمارا وانا
1400 فروکەنە .

7- جیبەجیکرنا خزمەتا ئیلزامی، و ئەف خزمەتە کرە
فەرمی ل 16 هەیفقا ئاداری سال 1936.

دوو: سیاستا دهرفه یا هتلهری و پارتا نازی

هتلهری پوستی مسته شاری و هرگرت ل 30 کانونا دووی سالا 1933 وهه تا 30 نیسانی سالا 1945 نه و پوست ما دهستی دا ،سیاسا دهرفه یا نهلمانی لسهر دهمی هتلهری لسهر دهسته لاتنی یی هشیار بوو لسهر هندنی کو هاوپه یمانا توره بکن و خو ل وان بدن ، نه خاسما سالی دهستی کی ژ دهسته لاتا خو داکو بشیت خو ژلای له شکه ریقه باش دورست بکهت، ههروه سا پشتی به ندین فرسای نهینی و ئاشکه را پشت گو هه هاقیتن و تبیینی کر کو سیاستا هتلهری به رفه هه بوو و کارکر ژبو ب دهسته ئینانا غه نیما، و نه و خو ناکه ته دمه ترسی دا دگه ل گه له ک هاوپه یمانا ، دخوازی دکرن و دگوت نهفه دومه هیک داخوازیه ، پشتی نه و داخوازیه بو جیبه چیدکر داخوازیه کا دی دکر ، و نه ف سیاستا هاته نیاسین ب سیاستا پینگاف پینگافا هتلهری ، دهستی کر

ب داگیر کرنا نہ مسا دہستپیکی و پاشی جیکوسلوفاکیا و بولندا، ئەف ھەمی تشتە کرن پشتی خو باش دورستکری ژلایئ لەشکەری فە و لدیف بەندیئ فیڕسای نەچوی و سیاسا دەرڤەیا ئەلمانیا برسقی لسەر دەمی نازیا

ئەلمانیا خو فەکیشا ژ کونگری ھەرۆسا خو فەکیشا ژ نەتەوین ئیگرتی ل 1933، ب بەھانایا ھندی کو ولاتین ھاوپەیمان دادپەرۆری و یەکسانی دگەل ناکەت وەکی دەولەتین دی، و ئەلمانیا ب فی چەندی رازی نابیت و ئەو داخوازا یەکسانی دکەت و مەرەما وی ب چەکی داکو بەرامبەر وان وەلاتا براوەستیت ئەوین دەینە د ئەردین ئەلمانیا .

رژدیا ھتلەری ل روژین دہستپیکی ژ حکومەتا خو لسەر ئارامکرنا حکوما بولندی ب بەھانەیا ھندی کو تەماعکاری لسەر ئەدین وی نینە سەراری ھندی رژدی و پشت راستیا

وی لسهر مہمری بولندی کو مہمری ئەلمانیاہ و رابو ب
گریڈانا پھیمانہ کئی ل 16 کانونا دوویئ سالا 1934 کو و
ھیژشا نہ کہت بو ماویئ دەھ سالا و بولندیادیت ئەقہ
سەرکەفتن و ئارمانجا ہتلہری ژ قی چہندی عہزل کرنا
فہرنسا ژ سہنگہری و ئارامکرنا بولندا ژلایہ کئی قہ .

یئ ہشیاربوو لسہر گریڈانا نہ مسا ب ئەلمانیا و ئەف
چہندہ ژی دژی پھیمانا قیڑسای بوو ، و ہہمی پیکول دکرن
نہ مسا بیتہ بہ شہک ژ ئەلمانیا و لسالا 1934 دیارکر کو
پیٹقیہ نہ مسا بیتہ بہ شہکئی نہ مسا بہ لی مستہ شاری ئەلمانیا
ئەف چہندہ رەفزکر و گوت بلا نہ مسا دەولہ تہ کا سہر بہ خو
بیت و ئەف چہندہ ہتلہر تورہک و گہف ل مستہ شاری
نہ مسا دیلفس کر کو دی تشتہ کئی دژی وان کہت .

پارتا نازیا نہ مساوی ہتلہر رابو ب فہرمانا داگیرکرنا
بنگہہئ مستہ شاری ل 25 تہ موزی سالا 1934 وئاگر بہردا

هه می جها و دیلفس گران بریندار بوو و پاشی مر ، و شوشنک جهی وی گرت و سیاسی وی ژی نه ئیگرتنا ئەلمانیا بوو و ل 23 شباطی سالا 1938، و هتلهری گازی مسته شاری نه مسا کر داکو چافیی که فتانی دگهل بکهت ل جه هه کی کو نافی وی جهی برو داخواز ژیکر حکومتا خو دهستییکهت ب ته نسقا دگهل حکومتا ئەمانی ژبو ئیکرنا ههردوو وهلاتا ، و مسته شاری نه مسا گوتی ئەگه ر تو هنده یی بجوش بی بو فی هزری ريفراندومی بخه لکی نه مسا بکه ، و دی زانی کا چهند دگهل فی هزری نه ، به لی هتلهری ئەف هزره ره فزکر و هتلهری گه ف کر هیرشئ بکه ته سه ر نه مسا، و مسته شاری چ نه ما ژبلی هندی ده ست ژ کاری کیشا و سیزانیکوارت جهی وی گرت و ئەفه سه رکیشئ پارتا نازی بوو و وهزیری نافخوی بوو ده می دهسته لات وهرگرتی ریگ دا هیژین نازی بهینه دنافا نه مسا دا ب به هانه یا پاراستنا وی، و

ٺٺف چهنده چيٻوو ل 12ٺاڌارا سالا 1938 ل وٺي روڙي
هتلهري گريڏانا ٺهلمانيا و نه مسا راگه هاند .

حڪومه تا ٺهلماني مائٽيڪرنه ڊيار ڪر دگهل جنرال فرانڪو ل
شهري اسپانيا ٺهف شهره ل 18ته موزا سالا 1936 دنافهه را
حڪوما شهرعيا راستي و مته مردا بسهرڪيشيا فرانڪو و فرانڪو
سهرڪهفت و شيا بچيته د مه دريد دا بسهرڪهفتيانه ٺهف
چهنده ڙي ڙبهه هاريڪاريا هتلهه ر و موسولين

و ميساڦا ٺهلمانيا و يابان ڊڙي ڪومنترن ڪو ٺيمزاکرن ل سالا
1933 و ٺيتالي ڙي ل 6تشرينا دووي هاته دگهل ل سالا
1937 هاته نياسين ب نافتي محوري روما بهرلين و توڪيو ل
سالا 1939 ٺسپانيا بسهروڪاتيا فرانڪو چو دگهل بو چه پهري
چوار قولي ، و ميساڦا لهشڪهريا ٺهلماني و ٺيتالي ، برامانه ڪا
ڊي نازي و فاشي و هاته نياسين ب پهيمانا فولازي .

ههروهسا په پیمانانا میونخ ته وا هاتی ئیمزاکرن ل 29 ته یلولا
 1938 ، و یا ل هه ژیه بیژین هتله ری به یانه ک ده ریخت ل
 سالا 1938 ته و ئاکنجیین کیم ته وین ل نیکوسلوفاکیا دژین
 و مافئ راپورتا چاره نفیسی بدهنئ به لئ هاوپه یمان هه ر
 زیکا رابوون ب رازیکرنا هتله ری و ل 29 ته یلولئ سالا 1938
 هه می جیکوسلوفاکسا دانه ته لمانیا لدیف په پیمانانا میونخ
 وئ هف په پیمانانه خاله ک ره شه د میژویئ دا ، و لاوازا ده وله تین
 ته وروپی دیار بوو . ههروهسا ئیمزاکرنا په پیمانانا نه هیرشکرن
 لسهر روسیا ل 1939 ماوئ 10 سالا چ هیرشا نه که نه سهر
 داکو ژ هتله ری و ستالینی رزگارین و هتله ریروناغیا که سک
 کره سهر روسیا داکو به شین بولندا بوخو بهت و وان هه می
 ده فهرین ل شهرئ ئیکئ جیهانی ژده ستداین بدهست فقه
 بینن. هیرشیکرن لسهر بولندا لده ستییکا ته یلولا سالا 1939 و
 هه می ته و خساره تین شهرئ ئیکئ جیهانی دان بزفرینن

ټه وې ل په یمانا فرسای ده ست داین نه خاسما به نده ری بولندا
و بقی چه ندی فرنسا و بریتانیا شهر دژی ټه لمانیا راگه هاند .

ده سټیټیکا شهری ټه لمانیا سه رکه فتنیت مه زن ده ستخوفه
دئینان فرنسا داگیر کر هیژینخو برنه پاریست دا ل 1940 و
ماوی چار سالا ماتیدا به لی پاشی له شکه ری ټه لمانیا ماندی
بوون و بیزار بوون ژبه ر نه باش سه رکیشیکرنا هتله ری ، و سالا
1942 ټیکه م شهر ی دا ټه لمانیا خسار بوو شکه ستنا وان
به ردوام بوون ل دوماهیکی هاوپه یمان شیان ل سالا 1945
فرنسا ژ ده ستین هتله ری ده ریخن ، و هیژین هاوپه یمان
به رلین دورویچکر ده می هتله ری ټه ف چه نده دیت خو
لبر نه گرت ل 30 نیسان 1945 خو انتحار کر و بقی رهنگی
هیژین هاوپه یمان ټه لمانیا دابه شکر لسهر چار به شا به شه ک
بو فرنسا بریتانیا ټه مریکا روسیا .

دوماهیک

دشین ژ ئەڤا بوری رابین ب هه لسه نگانده کۆ
بزاڤا نازی و ئەڤ بزاڤه بزاڤه کا دکتاتوری بوو و
ناڤه ک بخو بکارئینا بناڤی پارتا ئیکانه ، و ڤی پارتی
گه شه کر دنافا بهشین لاواز و شکهستی دا، چهند
ئه گهر هه بوون هه تا نازی دهسته هلاتی بکه ن ل
ئه مانیا بسه روکاتیا ئه دولف هیتلر، باردووخی
سیاسی و ئابوری و کارتی کرنا وی لسه ئه مانیا
خه لکی ئه مانیا هاندان هاریکاریا هتله ری بکه ن و بو
هتله ری ژی خوش بوو پارتا نازی بکه ته دهسته هلا دار
لسه ئه مانیا، بقی رهنگی هتله ری جهی خو د
ئه مانیا دا کر وه ل ئه مانیا کر بنه راقیتین نه ژاد و
ره گه ز ل ئه ورپا هه می پیکول کرن ژبو چاره سه رکرن
ئاریشا و نه هیلانا وان ، و ژیا نا خه لکی خوش کر و

هتلهرى بنه مایهك دانا ئه وژی كوشتن و نه هیلانا
كه سین دان عه مر و كیم ئه ندام ئه فقه زی تشته كی
نوی بو د میژوووی دا و هه ر ژهاتنا هتله ری بو
ده ست هه لاتی کار کر ژبو دامه زراندا ده وله ته کا ب
هه بیه ت

هه می کار دکرن داکو خزمه تا به رژه وه ندی و
ئارمانجین پارتا نازی بکه ت و هه می سیاسه تا
هتله ری زی رزگار کرنا ئه لمانیا و زفراندنا مه زنی و ی و
بکارئینانا دوبلوماسی داکو ده ست به سه ر به ندین
په یمانا فرسای دابگریت و ئه و دبلوماسیه گونجانديه
گه ل هیقی و چه زین ملله تی ئه لمانی و هتله ر شیا
ئه و ملله تین کیم بکه ته دگه ل ئه لمانیا

ئەدولف ھیتلەر

ئامادە كرن
نجلاء محمود

